

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 Vtrum magis sit in appetitu sensitivo, quàm in intellectivo, qui dicitur
voluntas.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

aduens. Ad secundam autem obiectionem dicitur quod quia, ve dicitur 10. Met. Mensura debet esse certissima. nihil prohibet quod ad nos defectus mensurari penes accessum ad aliquod positum summe deficient: sicut infirmitates maiores & minores dicitur per accessum ad mortem: & similiter potentia apud nos per accessum ad materiam primam, cum in rei veniente ille per recessum a vita, & iste per accessum ab actu, maiores vel minores sunt.

In responsione ad secundam, aduerte, quod non concedit author, quod vis appetitiva sit magis actiua simpliciter, sed quod ad principium actum exteriorum. Vis enim apprehensiva cum moueat appetitum est magis in actu simpliciter, & magis actiua quodammodo: appetituum autem efficacior est ad actum exteriorum, quia ei obediunt vires exercitiae, & quia primum mouens est ad exercitium actus: quod tamen totum, ve in litera dicitur, habet ex eodem, ex quo habet quod sit magis passiva: ex natura namque appetitus est, & quod tendat in bonum, in finem, in rem, secundum se ipsam. Constat namque quod ex hoc quod finis est obiectum appetitus, supremus appetitus habet, quod sit motus simpliciter ad exercitium, & inueraliter, quod appetitus mouet mebrat: patet ex tertio de anima.

Super Quaestiones vigesima secunda Articuli tertium.

In articulo tertio dubium hic solendum occurrit, quod in pluribus locis moueri potest, & est dubium ad hominem, scilicet sanctum Thomam, scilicet, quo pacto ipse in prima parte, quaestio. 82. articulo quarto, ponit differentiam inter motionem intellectus a voluntate, & conuersio in hoc, quod intellectus finaliter, voluntas vero effectiue mouet. Et hic vult, quod bonum intellectum est, actuum in voluntatem.

Ad hoc dicitur, quod bonum apprehensum mouet appetitum dupliciter, effectiue scilicet & finaliter. Effectiue quidem, causando ipsum actum appetitus, finaliter uero, quoniam ipse actus in appetitu causatus tendit in bonum apprehensum, ut finem: differenter tamen apprehensum bonum causat utroque modo, quia ad causandum effectiue, virtus esse ut forma: ad causandum vero finaliter, virtus esse, ut esse, ut appetibile enim puta sanitas apprehensa ratione sui esse quasi forma, facit in appetitu desiderium sui ut sit in esse reali, iuxta illud Auerois in 12. Metaphysicae, commento 36. Balneum in anima agit desiderium, &c. Vnde in ser ceteras causalitates effectiuae & hanc, qua appetibile mouet

Appetitum, duplex est differentia. Prima licet occulta, est quia reliquis, forma est ratio agendi, unde & passum assimilatur agentis: in hac uero ut bonum inueniatur omnifariam, obiectum formale appetitus esse, induit rationem formae, unde appetitus non suscipit similitudinem agentis, sed conueniens sibi in ordine ad tale appetibile. Secunda est manifesta: quia in ceteris, causalitas effectiua non per se est nisi effectiua. In hac uero necessaria ipsa effectiua, est finalis non per accidens, sed per se: quoniam per se effectus eius est actus per se tendens in causam illam ut finem. Propter quod Auerois in De substantia orbis, reprehendit dicentes, finem non esse agens, dicendo quod finis significat agens significatione necessarii. Quia uero causalitas ista non est, nec potest esse pure effectiua, sed est effectiua & finalis, cum numerata est contra finale a sancto Thoma in prima parte & alibi: quia autem in ueritate intuenit causalitas effectiua, ideo hic & alibi quodammodo exprimitur, quod bonum apprehensum, est actiua, & appetitus, est passiuus &c. Est ergo differentia inter intellectum & voluntatem in mouendo in hoc, quod uoluntas mouet effectiue intellectum & alias animae vires quod ad exercitium actus, intellectus autem mouet illam finaliter, & cum hoc effectiue ad specificationem actus: & illa efficietia, quae necessario iungitur fini, propter quod, ut dictum est, finalis tantum causalitas expressa est. Quod autem haec sit authoris mens, non solum ex dictis nunc haberi potest, sed ex superius dictis, quod intellectus ratione obiecti mouet appetitum in genere causae formalis, de quo tamen nullus, de quo tamen nullus

& hoc habet ex hoc ipso, ex quo habet quod sit magis passiuus, scilicet, ex hoc quod, habet ordinem ad rem, prout est in seipsa: per actionem enim exteriorem, uenimus ad consequendas res.

Ad tertium dicendum, quod sicut in primo dictum est, dupliciter organum animae potest transmutari. Vno modo, transmutatione spiritali, secundum quod recipit intentionem rei. Et hoc per se inuenitur in actu apprehensiuo uirtutis sensitivae: sicut oculus immutatur a uisibili, non ita quod coloretur, sed ita quod recipiat intentionem coloris. Est autem & alia naturalis transmutatio organi, prout organum transmutatur, quantum ad suam naturalem dispositionem, puta quod calefit aut in frigidatur, uel alio modo simili transmutatur. Et huiusmodi transmutatio per accidens se habet ad actum apprehensiuum uirtutis sensitivae: puta cum oculus fatigatur ex forti intuitu, uel dissoluitur ex uoluntate uisibilis: sed ad actum appetitus sensitivae per se ordinatur huiusmodi transmutatio: unde in definitione motuum appetitivae partis, materialiter ponit aliqua naturalis transmutatio organi: sicut dicitur, quod ira est accensio sanguinis circa cor. Vnde patet, quod ratio passionis magis inuenitur in actu sensitivae uirtutis appetitivae, quam in actu sensitivae uirtutis apprehensivae, licet utraque sit actus organi corporalis.

ARTICVLVS III.
 Vtrum passio sit magis in appetitu sensitiuo, quam intellectu, qui dicitur uoluntas.

Ad tertium sic procedit. Vt, quod passio non magis sit in appetitu sensitiuo, quam in appetitu intellectiuo. Dicit enim Dionysius, ca. de di. no. quod Hierotheus ex quadam doctrina diuiniore inspiratione non solum dicens, sed etiam patiens

In prima parte loco allegato sit mentio. Ex hoc enim habeo, quod si etiam cum dictione exclusiua, author dixisset intellectum mouere uoluntatem finaliter solum, adhuc starent, quae diximus, eo quod exclusio non fit a concomitantibus. Et ut dictum est, causam finalem concomitantur efficiens supradicto modo, & formalis respectu actuum, ut superius explanatum fuit.

Super Quaestiones vigesima secunda Articuli tertium.

In articulo tertio dubium occurrit de hoc, quod est in primo articulo dictum est, quod in sola anima & appetitu intellectiuo, nulla est proprie passio. Est autem ratio dubii, quia Scotus in primo sententiae, distinc. prima, quaest. 3. & in 4. sententiae, distinc. 49. quaest. 7. ponit in uoluntate non solum operationes, sed passiones spirituales.

p. p. q. 6. 78. ar. 3.

In ff. illius. ca. 2. par. 2.

spirituales. Et quantum ipse insinuat videtur, intendit, quod voluntas tunc operatur, quando contingit obiectum.

Tunc autem patitur, quando recipit ab obiecto, ita quod operatio coniungit potentiam obiecto, passio autem non, sed ab obiecto est, ut causa efficiente tantum. Nulla autem, hac ratione probat in generali: sed forte super ipsius passionis nomen inmixtum, & autoritate Aristotelis vsus, quod delectatio sequitur operationem, quasi per se notum accepit, quod fallum credimus. Passionis enim nomen in primis in immaterialibus, uel ad solam receptionem, ut in intellectu uel ad receptionem per modum rei, quae trahitur in aliud, ut in appetitu intellectiuo constat inueniri ex tertio de anima, & 5. Metaph. & hoc proprie loquendo. Metaphorice enim conuenimus actus voluntatis similes passionibus appetitus sensitiui vocare passiones, ut uelle uindictam, uocamus iram: & uelle malum alicui, uocamus odium. Et hac locutio multos, iudicio meo, fefellit. Quod aut delectatio sequatur operationem, hoc accidit ei in quantum est passio: non enim omnis passio sequitur sic operationem, immo stat, quod passio sit prima operatio appetitus, ut patet de amore. Et tu potes sic inspicere, quod dicimus. Amor est passio, immo prima omnium passionum, & tamen amor est operatio tam in appetitu sensitiuo, quam intellectiuo, ergo distinctio inter passionem, & operationem appetitus nulla est. Minor patet, quia amor maxime contingit obiectum, & apud Scotum est ipsa essentia beatitudinis.

Præterea, Delectatio est passio, & habet pro obiecto, & non solum pro causa, delectabile, ergo

diuina: sed passio diuinorum non potest pertinere ad appetitum sensitiuum, cuius obiectum est bonum sensibile: ergo passio est in appetitu intellectiuo, sicut & in sensitiuo.

¶ 2. Præter. Quando actiuum est potentius, tanto passio est fortior: sed obiectum appetitus intellectiuo, quod est bonum uniuersale, est potentius actiuum, quam obiectum appetitus sensitiui, quod est particulare bonum: ergo ratio passionis magis inuenitur in appetitu intellectiuo, quam in appetitu sensitiuo.

¶ 3. Præter. Gaudium, & amor, passiones quaedam esse dicuntur: sed hæc inueniuntur in appetitu intellectiuo, & non solum in sensitiuo: alioquin non attribuerentur in scripturis Deo, & angelis: ergo passiones non magis in appetitu sensitiuo, quam in intellectu uo.

SED CONTRA est, quod dicit Damascenus in 2. lib. describens animales passiones: Passio est motus appetitus uirtutis sensibilis in imaginatione boni, uel mali: & aliter. Passio est motus irrationalis anime per susceptionem boni, & mali.

RESPON. Dicendum, quod sicut iam dictum est, Passio proprie inuenitur ubi est transmutatio corporalis, quae quidem inuenitur in actibus appetitus sensitiui, & non solum spiritualis, sicut est in apprehensione sensitiua, sed et naturalis. In actu autem appetitus intellectiuo non requiritur aliqua transmutatio corporalis: quia huiusmodi appetitus non est uirtus alicuius organi: unde patet, quod ratio passionis magis proprie inuenitur in actu appetitus sensitiui, quam intellectiuo, ut et patet per definitiones Damasceni inductas.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod passio diuinorum, ubi est affectio ad diuina, & coniunctio ad ipsa per amorem: quod tamen fit sine transmutatione corporali.

AD SECUNDUM dicendum, quod magnitudo passionis non solum dependet ex uirtute agentis, sed etiam ex passibilitate patientis, quia quae sunt bene passibilia, multum patiuntur etiam a paruis actiuis. Licet ergo obiectum appetitus intellectiuo sit magis actiuum, quam obiectum appetitus sensitiui, tamen appetitus sensitiuus est magis passiuus.

AD TERTIUM dicendum, quod amor & gaudium, & alia huiusmodi, cum attribuantur Deo, uel angelis, aut hominibus secundum appetitum intellectiuum, significant simplicem actum voluntatis cum similitudine

ne effectus absque passione. Unde dicit Augustinus nono de ciuitate Dei. Sancti Angeli & sine ira puniunt, & sine misericordiae compassione subueniunt: & tamen istarum nomina passionum, consuetudine locutionis humanae et in eos usurpatur pro quanda operum similitudinem, non propter affectionum infirmitatem.

QVAESTIO XXIII.

De differentia passionum ab inuicem, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de passionum differentia ad inuicem.

ET CIRCA hoc quaruntur quattuor.

¶ Primum, Vtrum passiones quae sunt in concupiscibili, sint diuersae ab his quae sunt in irascibili.

¶ Secundum, Vtrum contrarietates passionum irascibilis, sint secundum contrarietatem boni & mali.

¶ Tertium, Vtrum sit aliqua passio non habens contrarium.

¶ Quartum, Vtrum sint aliquae passiones differentes specie in eadem potentia, non contrariae ad inuicem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum passiones, quae sunt in concupiscibili, sint diuersae ab his, quae sunt in irascibili.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod passiones eadem sint in irascibili, & in concupiscibili. Dicitur enim Philosophus in secundo Ethicorum quod passiones animae sunt, quas sequitur gaudium & tristitia; sed gaudium & tristitia sunt in concupiscibili, ergo omnes passiones sunt in concupiscibili: non ergo sunt aliae in irascibili, & aliae in concupiscibili.

¶ 2. Præter. Matth. 13. super illud, Simile est regnum celorum fermento &c. dicit glossa Hieronimi. In ratione possideamus prudentiam, in irascibili odium uitiorum, in concupiscibili desiderium uirtutum: sed odium est in concupiscibili, sicut & amor cui contrariatur, ut dicitur in secundo Topicorum ergo eadem passio est in concupiscibili, & irascibili.

¶ 3. Præter. Passiones & actus differunt specie secundum obiecta: sed passionum irascibilis & concupiscibilis eadem obiecta sunt. scilicet bonum & malum. ergo eadem passiones sunt irascibilis & concupiscibilis.

SED CONTRA. Diferentiarum potentiarum actus sunt specie diuersi, sicut uidere & audire: sed irasci-

delectatio est contra gens obiecto, probatur assumptum, quia uidens Deum, delectatur de Deo tanquam obiecto summo delectabili: & quod habet delectationem morosam, delectatur de re cogitata ut pi, ut obiecto delectabili ac si esset in re, & non solum, ut causa efficiente. Dicitur ergo, quod passiones in appetitu sensitiuo sunt ueræ operationes, causate tam ab appetibili, & habentes pro obiecto appetibile, sed differentia consistit in hoc, quod in appetitu sensitiuo sunt permixtae cum passio ne corporali: in appetitu uero intellectiuo non: & per exclusionem huius compositionis dicuntur in eo simplices actus, similes tamen passionibus, scilicet appetitibus. Hec nunc inueniuntur in communi; in speciali autem inferius cum de delectatione & tristitia tractabitur, sermo erit.

Super Quaestione sigefimateria articulum primum.

CIRCA 1. articulum 2. quia hic innotat distinctio passionum, aduertere oportet toto hoc tractatu seruari illud, Quodlibet profertente contraria sollicitum esse, stultum est. Dico autem hoc, quia non omnibus coeessum apparet, ut distinctio & proprie de huiusmodi passionibus locuti fuerint. Scotus in primis, ut in 3. sent. dist. 34. apparet, reprehendit dicentes, obiectum irascibilis esse actum, & uolens eius obiectum esse offendens, dicit quod semper quando irascibilis habet actum suum, est ibi nolle non solum concupiscibilis, sed irascibilis. Ex quibus manifeste apparet, quod apud ipsum, irascibilis nunquam est respectu boni, sed mali tantum respiciendi, sustinendi, puniendi, & si quid aliud est huiusmodi: ac per hoc in ianuis irascibilis errant. Spes enim, quae est prima passio irascibilis, oportet quod negetur

es. 22. circa princ.

Ibid.

es. 1. d. ad 3.

In argum. Sed contra.

D. 278.